

Л. В. Кадол

кандидат технічних наук, доцент кафедри економіки,
організації та управління підприємствами
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті зазначено, що каталізатором структурних змін є інноваційна сфера, спрямована на заміну застарілих технологій більш прогресивними. Визначено рівні інноваційної стратегії держави. Проаналізовано базові положення розробки та реалізації інноваційних доктрин держави.

Ключові слова: державне регулювання, інноваційна діяльність, інноваційна стратегія, інноваційна сфера.

Постановка проблеми. В економіці України, яка реформується, надзвичайно важливе значення має формування й проведення інноваційної політики, що забезпечуватиме такі структурні перетворення народного господарства країни, які дають їй змогу випускати конкурентоспроможну продукцію світового рівня.

Каталізатором структурних змін є інноваційна сфера, спрямована на заміну застарілих технологій більш прогресивними. Без інноваційного піднесення, відновлення основного капіталу неможливий вихід із економічної кризи. Це підтверджується досвідом промислово розвинутих країн, економічне зростання яких на 90% забезпечується за рахунок упровадження в промисловість нових знань і технологій.

Ринкові умови господарювання потребують формування конкурентних переваг як на рівні держави, так і на рівні окремого підприємства. Тому активізація інноваційно-інвестиційної політики, дослідження механізмів планування та управління інноваційними процесами є важливим сучасним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безперечно, питаннями регулювання інноваційної діяльності займаються чимало вчених, а саме: С.М. Ілляшенко, В.М. Геєць, Ю.С. Шипуліна, В.О. Василенко, Н.В. Краснокутська, О.М. Олефіренко та інші. Вони визначають, що саме інновації й інноваційний розвиток є тією рушійною силою, яка здатна забезпечити незалежність України. І в цьому процесі саме державному регулюванню відведена відповідальна місія.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Але в дослідженнях дер-

жавного регулювання інноваційної діяльності цікаво розглянути послідовні рівні державної діяльності під час розробки інноваційної стратегії та їх базову триаду.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідити послідовні рівні державної діяльності під час розробки інноваційної стратегії й визначити їх базову триаду.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що існують такі методи системи державного регулювання:

1. Правові методи регулюють інноваційну діяльність через створення нормативно-правової бази та економічні механізми (Конституція України, Закони України, укази й розпорядження Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти міністерств, відомств і місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування).

2. Організаційно-економічні методи регулюють і стимулюють розвиток певних галузей народного господарства, виробництво певних видів товарів, послуг і технологій, впливають на інвестиційно-інноваційну діяльність як загалом на державному рівні, так і окремого суб'єкта господарювання.

3. Методи планування передбачають проведення планово-дослідницьких робіт, що стимулюють інноваційний розвиток (держзамовлення та окремі види продукції й технології, у т. ч. й ресурсозбереження).

4. Політичні методи державного впливу на інноваційний розвиток реалізуються через надання різного роду прав і свобод – право на власність, право займатися підприємницькою

діяльністю; надання правового статусу окремим територіям – вільні економічні зони, офшорні зони, що стимулюють розвиток конкретних регіонів і видів діяльності. Політичні партії під час формування програм розвитку планують й інноваційну програму розвитку як складову державного розвитку.

4. Методи суспільного регулювання впливають як позитивно, так і негативно на інноваційну діяльність (розвиток окремих видів товарів, послуг і технологій) через суспільні рухи, недержавні організації. До соціальних методів впливу належать і морально-етичні норми поведінки суб'єктів господарювання на ринку [1, с. 87].

Система державного регулювання методів інноваційної діяльності подана на рис. 1.

Відомо, що поняття «доктрина» – це базове положення, наукова або філософська теорія, а концепція – це головна думка, система поглядів.

Отже, можна визначити, що державна інноваційна доктрина – це теоретичне обґрунтування (система теоретичних положень) інноваційного розвитку держави, а концепції інноваційного розвитку держави – сукупність конкретних заходів, розроблених відповідно до державної інноваційної політики.

На рис. 2 подано схему формування інноваційної стратегії держави.

Отже, розробка інноваційної стратегії держави передбачає врахування послідовних рівнів державної діяльності:

- розробку державної інноваційної доктрини,
- розробку державної інноваційної концепції,
- формування державної інноваційної політики,
- розробку інноваційного законодавства,
- розробку та реалізацію державних інноваційних програм.

Але складова, що наявна на всіх рівнях інноваційної стратегії держави, – це їх базова тріада (рис. 3)

Отже, під час розробки й реалізації доктрин держави визначається провідна роль наукового ресурсу та університетів, а всі доктрини об'єднує головна мета – сприяння зростання економічного, екологічного й соціального життя населення та безпеки держави.

Під час розробки доктрин вони сприймаються як система базових положень, що беззаперечно підтримуються населенням.

У кожній доктрині має бути визначено таке:

- об'єкт (межа й галузь застосування);
- основні цілі та принципи;

– результат у вигляді концепції державної політики у відповідному напрямі.

Рекомендується єдиний алгоритм розробки й затвердження всіх державних доктрин. Кожна доктрина в розділі «вступ» повинна мати єдину складову. Порядок розробки кожної з доктрин такий:

- збирання пропозицій суспільства;
- аналіз пропозицій і розробка проекту доктрини;
- апробація проекту доктрини;
- узгодження проекту доктрини із законодавчими та виконавчими органами влади;
- затвердження доктрини на законодавчому рівні;
- постійний аналіз розвитку доктрини з постійним корегуванням.

Розробка доктрини інноваційного розвитку держави неможлива без розгляду та врахування геополітичної, військової, науково-освітньої доктрин, доктрин розвитку культури, інформаційної, науково-технологічної, виробничої й соціально-економічної доктрин.

Розгалужують такі моделі інноваційного розвитку в Україні, що використовувалися та можуть бути використані з початку становлення ринкових відносин:

1) «активної дифузії інновацій», яка характеризується досить швидким розповсюдженням інновацій в межах України. За цієї моделі уряд тісно співпрацює з науковими установами різних рівнів для вирішення завдання застосування наявних вітчизняних і зарубіжних інноваційних технологій;

2) «державної підтримки інноваційних форм», якій характерна підтримка урядом виходу інноваційної продукції на світовий ринок після розвитку й завоювання ринку внутрішнього. Ця модель дасть змогу вирівняти науково-технічний потенціал України з розвинутими країнами світу;

3) «локального інноваційного середовища», якій характерно створення наукомістких інноваційних об'єднань із концентрацією на відповідній території наукового, виробничого та фінансового потенціалів;

4) «міжгалузевих науково-технічних комплексів». Ця модель має як позитивні риси – відсутність великих витрат національних ресурсів, так і недоліки – залучення великої кількості суб'єктів інноваційної діяльності;

5) «світового співробітництва», яка орієнтована на обмін інноваційною інформацією, продукцією й технологіями з міжнародними науковими центрами.

Рис. 1. Методи державного регулювання інноваційної діяльності в Україні

Для ефективної реалізації пріоритетних розробок необхідним є усунення недоліків у системі фінансування науково-технічного розвитку, зокрема у фінансуванні державних науково-технічних програм. Із досвіду зарубіжних країн відомі такі основні джерела суміщеного фінансування великих державних науково-технічних програм, що можуть бути використані й у нашій країні на основі вдосконалення відповідного законодавства, а саме:

- залучення іноземних інвесторів (до 50% усього обсягу фінансування);
- концесійні форми співробітництва з іноземними підприємствами;

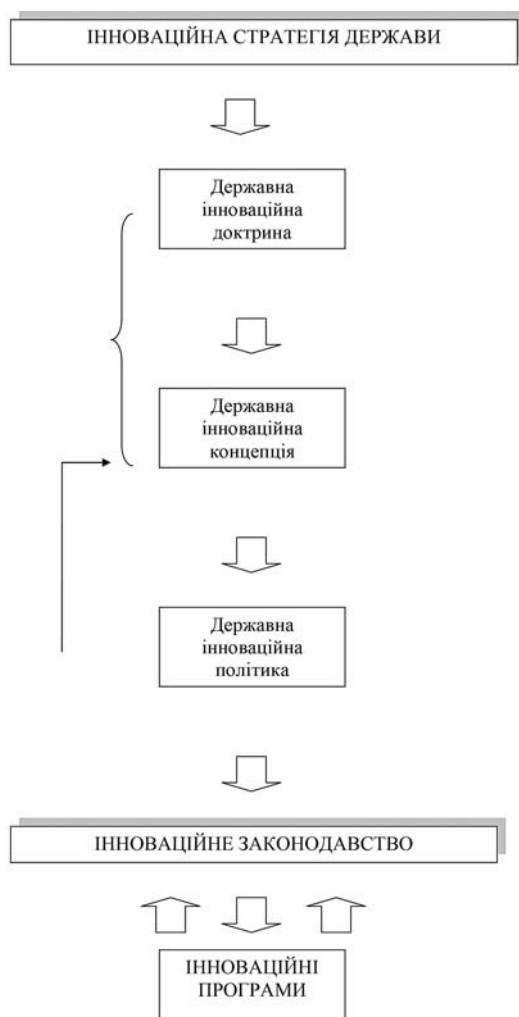

Рис. 2. Схема формування інноваційної стратегії держави

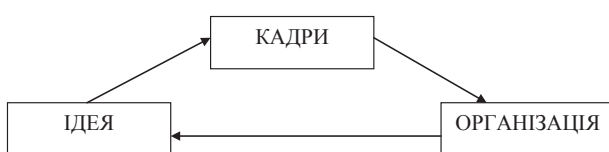

Рис. 3. Базова тріада рівня інноваційної стратегії держави

– використання підприємств малого бізнесу для окремих розробок та інноваційної діяльності.

Їх використання забезпечить своєчасне надання коштів на достатньому рівні для реалізації наукових розробок. Необхідно також більш інтенсивно використовувати як джерело позабюджетного фінансування інноваційних розробок підприємства недержавної, у тому числі приватної, форми власності. Із розширенням масштабів приватизації їх використання для інвестування інновацій може бути ефективним, надасть можливість скоротити дефіцит бюджетних коштів, що спрямовуються на інноваційні дослідження.

Для фінансового забезпечення інновацій доцільним є широке використання кредитів комерційних банків. За досвідом зарубіжних країн і багатьох вітчизняних підприємств, ефективними є лізингові взаємовідносини між виробничими об'єктами, зацікавленими в придбанні пріоритетних технологій чи обладнання. Активізація таких взаємовідносин потребує розробки спеціальної державної програми розвитку лізингу в Україні, методів визначення лізингових платежів, створення фонду сприяння розвитку лізингу й інших організаційно-економічних заходів, що дадуть змогу більш оперативно здійснювати ресурсне забезпечення наукових досліджень у різних напрямках народного господарства [2, с. 200].

Стратегія ефективного забезпечення фінансовими ресурсами інноваційних розробок має здійснюватися за умови докорінних змін методів їх формування, соціально-економічного обґрунтування, а також своєчасного узгодження з можливостями бюджетного фінансування. З цією метою більшість розвинутих країн відмовилися від так званої «лінійної моделі» інноваційного циклу й перейшли до формування програм, оснований на врахуванні зворотних зв'язків їх виконання з ринковими вимогами, тобто з рівнем соціально-економічного попиту на результати пріоритетних науково-технічних розробок. Такий методологічний підхід до формування допомагає уникнути необхідності їх «прощтовхування» у виробництво й забезпечує реальні масштаби поетапного використання результатів науково-технічних розробок. Отже, підвищилася відповідальність розробників програм за своєчасну та ефективну реалізацію кожного етапу інноваційних розробок.

Стратегічним заходом щодо активізації інноваційної діяльності має бути завершення переходу до програмно-цільового управління розвитком науки й техніки. Доцільно у зв'язку з цим затвердити науковий потенціал високої кваліфікації на реалізації програм із високою соціально-економічною ефективністю та науково-технічною значимістю для інноваційної орієнтації розвитку вітчизняного виробництва.

Використання критеріїв соціально-економічного оцінювання має стати основою не лише для відбору проектів для державної підтримки, а й для пільгового оподаткування виконавців і замовників науково-технічної продукції, залежно від рівня ефективності використання технологічних нововведень, як це практикується в зарубіжних країнах.

Не менш важливою проблемою для ефективної реалізації державних науково-технічних програм є забезпечення їх виконання висококваліфікованими матеріально й морально зацікавленими науковими кадрами.

Високій результативності науково-технічних розробок сприятиме й розвиток прогресивних форм науково-технічної та інноваційної діяльності, у т. ч. формування на базі творчих колективів, що виконують інноваційні розробки, науково-дослідних та інноваційних центрів при Міністерстві освіти і науки України, а також в окремих регіонах з включенням до їхнього складу структурних підрозділів із виробничим спрямуванням розробок. Не менш актуальним є формування технопарків на базі наукових установ НАНУ та великих галузевих науково-дослідних організацій; розширення мереж інформаційних і рекламних центрів.

Ефективне здійснення інноваційної політики неможливе без удосконалення інвестиційного середовища держави – сукупності політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів, визначальними факторами щодо сприятливості якого є політична й соціально-економічна ситуація в державі. Крім того,

простежується взаємовплив державної інвестиційної та державної інноваційної політики, у впровадженні якої суттєва роль належить організаційно-інституціональному й законодавчо-правовому забезпеченню інноваційно-інвестиційного процесу.

Висновки і пропозиції. Отже, можна визначити, що саме інновації й інноваційний розвиток є тією рушійною силою, яка здатна забезпечити незалежність України. І в цьому процесі саме державному регулюванню відведена відповідальна місія. Складова, що наявна на всіх рівнях інноваційної стратегії держави, – це їх база – тріада – ідея, кадри, організація.

Розробка інноваційної стратегії держави передбачає врахування послідовних рівнів державної діяльності:

- розробку державної інноваційної доктрини,
- розробку державної інноваційної концепції,
- формування державної інноваційної політики,
- розробку інноваційного законодавства,
- розробку та реалізацію державних інноваційних програм.

Під час розробки й реалізації доктрин держави визначається провідна роль наукового ресурсу та університетів, а всі доктрини об'єднують головна мета – сприяння зростанню економічного, екологічного й соціального життя населення та безпеки держави.

Список використаної літератури:

1. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : [підруч.] / С.М. Ілляшенко. – Суми : Універс. книга, 2010. – 334 с.
2. Максимов С.В. Економіка і організація інноваційної діяльності : [навч. посіб.] / С.В. Максимов, О.А. Темченко, Л.В. Кадол. – Кривий Ріг : Видавничий центр КТУ, 2007. – 268 с.
3. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним ризиком: проблеми, концепції, методи : [навч. посіб.] / С.М. Ілляшенко. – Суми : Універс. книга, 2003. – 278 с.
4. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : [навч. посіб.] / Н.В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.

Кадол Л. В. Особенности государственного регулирования инновационной деятельности

В статье определено, что инновационная сфера – это катализатор структурных перемен, который направлен на замену устаревших технологий более прогрессивными. Определены уровни государственной инновационной стратегии. Проанализированы базовые положения разработки и реализации инновационных государственных доктрин.

Ключевые слова: государственное регулирование, инновационная деятельность, инновационная стратегия, инновационная сфера.

Kadol L. State regulation of innovative activities specialty

It is indicated that innovative field aimed at replacement of out-of-date technology by more progressive is structural changes catalyzer. State innovative strategy levels are determined. Main principles development and realization of state innovative doctrines are analyzed.

Key words: state regulation, innovative activities, innovative strategy, innovative field.